

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ

Поняття «сталий розвиток» уперше було сформульоване 1987 року Міжнародною комісією ООН із довкілля. Комісія наголосила на тому, що задоволення потреб нинішніх поколінь не повинно ставити під загрозу потреби прийдешніх. Це означає, що кожна держава має замінити екологічно шкідливі технології на безпечніші, адже біосфера сьогодні вже не спроможна подолати навали техногенного бруду, і відлуння цього ми бачимо у жахливих природних катаклізмах.

Україна, чимало регіонів якої є екологічно занедбаними й економічно збитковими, потребує розробки такої екологічної політики, коли економічно вигідним буде витратити кошти на природоохоронні заходи. Інструментарій, за допомогою якого можна реалізовувати цю політику, і розглядають автори статті.

Загальновідомо, що виробнича діяльність людини безпосередньо впливає на навколишнє середовище, і водночас його стан чималою мірою визначається показниками ефективності економіки. Між рівнем забруднення довкілля та величиною економічних збитків існує пряма залежність. Отже, економізація навколишнього середовища й екологізація економіки — це два головні напрями діяльності держави та її економіко-екологічної політики на сучасному етапі розвитку.

Екологізацію економіки ми трактуємо як прагматизацію закономірностей взаємовідносин живих організмів із навколишнім середовищем, у якому вони функціонують. Ці закономірності людина має пізнати з метою забезпечення необхідних умов для розвитку біосфери у царині інтенсивного господарювання. Адже людина своєю діяльністю істотно впливає на природне довкілля, на жаль, найчастіше — негативно. Десятиліттями ці проблеми породжувалися в Україні нераціональним використанням природних

ресурсів, що, в свою чергу, було зумовлене абсолютною державною формою власності на них, низькою мотивацією безпосередніх учасників виробництва, глибокою духовною кризою суспільства.

Сьогодні, в умовах ринкової трансформації економіки, центральною фігурою у процесах екологізації виробництва стає власник, підприємець. А це означає, що екологічне підприємство має якнайповніше використовувати ринкові механізми у розв'язанні екологічних проблем сталого розвитку суспільства. Стабілізувати екологічний стан можна лише копійкою працею всіх і кожного на засадах сталого розвитку, програму якого в Україні потрібно ще розробити не тільки на загальнонаціональному, а й на регіональному рівні.

Щодо економізації навколишнього природного середовища, то вона передбачає передусім не споживацьке, руйнівне, а розумне, ощадливе господарювання. Для відображення реальних результатів екологічної діяльності використовують абсолютний

© ПОПЛАВСЬКА Жанна Василівна. Доктор економічних наук. Професор Національного університету «Львівська політехніка».

ПОПЛАВСЬКИЙ Василь Григорович. Доктор економічних наук. Професор Львівського державного аграрного університету. 2005.

коефіцієнт ефективності економіки, який характеризує вплив виробничих процесів на стан довкілля. За допомогою цього коефіцієнта можна коригувати валовий національний продукт. Його застосування дасть змогу точніше обчислювати реальний валовий національний продукт, а також показник чистого економічного добробуту (ЧЕД).

Для вдосконалення структури народного господарства необхідна дієва система екологічних обмежень і регламентацій, вмонтованих в організм ринкових відносин. Першоджерелом національної екологічної безпеки має стати насамперед результативність господарювання. А це, в свою чергу, висуває дві давно назрілі організаційно-практичні проблеми у сфері екології. Перша — це істотне вдосконалення діяльності природоохоронних органів, друга — посилення їхнього контролю за дотриманням природоохоронного законодавства. Будь-яке виробництво, зокрема сільськогосподарське, здійснюється не віртуально, а в реальному природному середовищі, від якого ізолюватися практично неможливо. І тому господарники постійно мають дбати про екологічну безпеку, забезпечення такого стану, коли рівень екологічних ризиків (усвідомленої можливості небезпеки) не перевищує певного порогового значення. Тобто екологічна безпека — це здатність конкретних підприємств протистояти екологічним ризикам. Разом із тим для конкретного виробництва сума всіх ризиків також не повинна перевищувати запасу його фінансової стійкості.

У господарській діяльності підприємства такі екологічні ризики можуть виникати внаслідок порушення чинного екологічного законодавства. В такому разі підприємство зазнає збитків у вигляді штрафів, додаткових витрат на «доведення» стану довкілля до рівня екологічних нормативів, втрат через обмеження господарської діяльності — нагромадження звалищ, забруднення території, ушкоджуючий вплив на здо-

ров'я населення. Поточна протизаконна — з погляду екології — діяльність підприємства може спричинити негативні наслідки і через десятки років. Це означає, що платити той, хто забруднюватиме довкілля навіть і через 50 років.

Зрозуміло, що підприємства, які дбають про збереження навколишнього природного середовища і користуються репутацією екологічно чистих виробництв, мають більше шансів залучити висококваліфікованих робітників, потенційних інвесторів, активніше діяти на ринках збуту своєї продукції, що, безперечно, сприяє їх економічному піднесенню.

Важливим напрямом екологічної політики в Україні має бути застосування економічних механізмів у раціональному природокористуванні. Звичайно ж, примусити виконувати вимоги природоохоронного законодавства можна, застосовуючи штрафні санкції у разі його порушення, але за сучасного стану нашої економіки доцільніше було б вдатися до заходів стимулюючого характеру. Це такі, як пільгове кредитування та оподаткування, різні форми заохочення, субсидії, компенсації тощо.

Практика свідчить, що всі нинішні економічні й адміністративні природоохоронні заходи здебільшого спрямовані на боротьбу з руйнівними наслідками нераціонального використання природних ресурсів, аніж на запобігання їм. Тому на сучасному етапі екологічна політика має сприяти насамперед здійсненню підприємствами запобіжних заходів, які забезпечуються розвитком їхньої матеріально-технічної бази, тобто екологічні витрати необхідно враховувати у затратах на виробництво. Розробляти такі заходи потрібно з огляду на якісно нові вимоги. Технічне переозброєння функціонуючих виробництв у поєднанні із системою економічних інструментів може принести позитивні еколого-економічні результати. Сьогодні матеріально-фінансові ресурси

слід спрямовувати передусім на розробку й освоєння ресурсощадних технологій, безвідхідних, екологічно чистих виробництв.

Україна належить до екологічно забруднених країн, причому значні її території (Чорнобильська зона) взагалі непридатні для проживання і ведення господарства. Техногенно забрудненими вважаються такі регіони, як Донбас, Придніпров'я, Одеса, частково – Прикарпаття. Велика кількість сучасних вітчизняних промислових виробництв утворює значні відходи. Щорічно на промислових підприємствах, у житловому фонді міст і містечок нагромаджується до двох мільярдів тонн відходів виробництва і життєдіяльності, що значною мірою погіршує екологічний стан цих територій.

Основними чинниками антропогенно-техногенного впливу на природне середовище є видобуток корисних копалин, складування великої кількості відходів, скидання стічних вод, викиди в атмосферу, хімізація сільського господарства тощо. На жаль, в Україні погіршується гідродинамічний та гідрохімічний стан підземної гідросфери. Негативний вплив на природне середовище справляють підприємства гірничодобувної, транспортної, будівельної галузей, сільського господарства. До джерел екологічного забруднення також належать склади нафтопродуктів, мінеральних добрив, пестицидів, відходи ядерної енергетики, підприємств хімічної промисловості.

Орієнтація розвитку економіки України на соціальні та екологічні пріоритети потребує збалансованого вдосконалення всієї системи управління господарським комплексом. Він має найповніше відповідати законам розвитку суспільства і природи та оптимальним умовам навколишнього середовища. Проблема комплексного використання мінерально-сировинних ресурсів у системі охорони довкілля й екобезпеки населення досить складна, розв'язати її не-

можливо без великих інвестицій у розробку і впровадження нових технологій безвідхідного і маловідхідного виробництва, будівництва очисних споруд, газо- і пиловловлювачів, фільтрів та інших досконалих пристроїв. Однак у перспективі мають здійснюватися не тільки заходи щодо зниження рівня відходів промислового виробництва, а і його комбінування, кооперування, інтеграції з метою якнайповнішого використання сировини, максимальної утилізації відходів.

Без фінансування природоохоронних заходів реалізувати все це неможливо. Якщо за часів адміністративної економіки головним джерелом коштів на природоохоронну діяльність був держбюджет, то сьогодні в державних і місцевих бюджетах витрати на охорону навколишнього середовища значно скоротилися і, ймовірно, скорочуватимуться надалі. Щодо збільшення коштів на природоохоронні заходи завдяки відраховуванням підприємств, то це також є досить проблематичним питанням. Водночас на тлі зменшення цих витрат формуються альтернативні джерела надходження. До них можна віднести різні інструменти економіко-екологічної політики, насамперед екологічні фонди, що посідають важливе місце у фінансуванні природоохоронної діяльності в країнах Європи. В Україні їхня частка у структурі природоохоронних витрат ще доволі невелика і має тенденцію до зменшення. Тому більшого значення повинні набути позабюджетні екологічні фонди, але вони не можуть підміняти, а лише мають доповнювати бюджетні кошти¹.

Законодавчою базою для формування та функціонування екологічних фондів став Закон України «Про охорону навколишнього

¹ Поплавська Ж.В., Поплавський В.Г. Економічна політика України : Навч. посібник для студентів екон. фак-тів. — Львів, 2002. — С. 241–253.

природного середовища» (1991 р.). У ньому чітко визначено економічний механізм регулювання родючості ґрунтів, основним елементом якого є «... плата за погіршення якості природних ресурсів» (ст. 45). Самостійною складовою цієї плати стає відшкодування за зниження родючості ґрунтів. Уже 1992 року платежі за забруднення навколишнього природного середовища були введені на всій території України, що стало важливим етапом у формуванні системи позабюджетних природоохоронних фондів. До найважливіших джерел покриття екологічних збитків належать: субсидії, кредити, податкові пільги, прибуток, витрати підприємств, виплати страхових компенсацій тощо².

Окрім екологічних фондів, в Україні, як і в розвинених державах світу, є й інші інструменти екополітики. До них, зокрема, належить екологічний податок на шкідливі викиди. Щоправда, за допомогою цього інструменту можна ефективно оподатковувати лише злісних забруднювачів доквілля. Такий засіб впливу на порушників доцільно поєднувати з іншими інструментами екологічної політики, зокрема реструктуризацією зовнішнього боргу як істотним чинником охорони природного середовища.

Така реструктуризація цілком вписується у поняття сталого розвитку, тим більше, що вона тісно пов'язана з поліпшенням якості життя громадян України³. Це доволі ефективний механізм, вигідний як боржникові, так і кредиторів. За умови його реалізації стратегічно виграє світова спільнота, і цим виграшем є збереження доквілля. Тобто поліпшення здоров'я населення, ге-

² Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» // Відом. ВР України. — К., 1991.

³ Сталий (збалансований) розвиток — той, що дає змогу на довготривалій основі забезпечити стабільне економічне зростання, яке не спричинить деградаційних змін доквілля. Він передбачає задоволення потреб як сучасного, так і прийдешніх поколінь.

нофонду планети і заощадження капіталу, який довелося б додатково вкладати для відновлення біосфери та ліквідації шкідливих наслідків антропогенної діяльності. Якщо при цьому маємо хоча б частковий викуп боргу за певну частку номіналу, то тактично виграє і безпосередньо країна чи структура-кредитор.

Подібний механізм розв'язання проблеми зовнішнього боргу використовується вже давно й доволі результативно. Акція «борги в обмін на охорону природи» розпочалася ще в 1987 році на південноамериканському континенті (Болівія, біосферний заповідник Рені). Тут оплата позики була здійснена послугами із захисту своїх лісів та експортом цих послуг в інші держави світу.

Згодом інші групи держав долучилися до цієї акції, підписавши міжнародні угоди (Коста-Рика, Мадагаскар, Філіппіни тощо). Донори вже списали майже 7 млрд доларів зовнішнього боргу різних країн, а також звільнили від сплати борги на суму понад 1 млрд, спрямувавши кошти на проекти з охорони доквілля. Навіть Польща змогла не сплачувати 0,5 млрд доларів і витратити їх на відновлення та захист свого доквілля.

Стосовно України, то вона має колосальні можливості для експорту послуг, пов'язаних із технологією закриття Чорнобильської АЕС. Поки що ця технологія стала щедрим дарунком світу, а не товаром, оплачуваним скороченням сум зовнішнього боргу (ЧАЕС і зона докола неї можуть слугувати платними об'єктами спостережень і досліджень для вчених усього світу). Отже, це дає нам право вести комерційно-економічну справу: укладати угоди, реалізовувати спільні дослідницькі програми тощо. Без активної ініціативи з нашого боку ніхто не поспішатиме оплачувати свої борги перед нами за Чорнобиль, за ядерну зброю. А очікування призводить до надмірної експлуатації природних ресурсів галузями, що видобувають

сировину. Це спричинює виснаження земних надр, забруднення водойм й атмосфери, нищення лісів. У розвитку такого руйнівного сценарію не зацікавлена жодна країна-кредитор, бо подібний шлях не дає змоги абияк обслуговувати позику, не забезпечуючи її скорочення.

Екологічна політика дієва тільки тоді, коли вона спирається на комплекс взаємопов'язаних інструментів та інтегрована у загальну систему державного регулювання. Так, поєднання податків на забруднення з екологічною рекламою підсилює результативність як перших заходів, так і других. На особливу увагу заслуговує інтеграція обов'язкових інструментів екополітики з добровільними. Розглянемо деякі з цих заходів.

Мито на імпорт уживаних товарів. Різновид екологічного податку, спрямований на зменшення забруднення довкілля товарами, що зумовлюють збільшення відходів споживання та інших небажаних екологічних наслідків. Для України це має істотне значення, бо на національні ринки надходить багато раніше використаних зарубіжних товарів.

Штрафи за екопорушення. Це вагоме стримування руйнації національного природокористування у випадках, коли воно пов'язане з порушенням чинних екологічних стандартів та офіційних інструкцій. Їх варто застосовувати тоді, коли ринкові інструменти екополітики виявляються недостатньо дієвими. Поєднання штрафів за екопорушення з екологічними податками може бути доволі ефективним.

Екологічний акцизний збір. Він передбачає надходження від реалізації товарів, екологічно шкідливих у споживанні. Такі товари найменш конкурентоспроможні на внутрішніх і світових ринках. Податкові пільги можуть бути ефективним інструментом тоді, коли вони поширюються на товари, послуги чи технології з поліпшеними технологічними характеристиками.

Екологічна реклама є інструментом, спрямованим на рекламування екологічно чистої продукції. Вона особливо результативна у разі поєднання з екологічними податками.

Екологічні субсидії — це інструмент екополітики, який передбачає фінансову підтримку тих підприємств й організацій, що домоглися поліпшення якості довкілля і раціонального витрачання природних ресурсів. Такі субсидії прямо залежать від рівня розвитку національної економіки.

Авансово-компенсаційні інструменти екополітики передбачають екологічний податок на відшкодування суспільних витрат, пов'язаних з утилізацією відходів споживання. Ці витрати відшкодовуються лише у випадках безпечної утилізації зазначених відходів.

Аукціонна торгівля дозволами на забруднення довкілля є альтернативним інструментом щодо екологічного податку на шкідливі викиди забруднювальних речовин. Це дієвий ринковий важіль, за допомогою якого регулюються шкідливі викиди речовин у довкілля. У майбутньому передбачається інтеграція цього інструменту екополітики з групою обов'язкових засобів.

Щодо пільгового оподаткування АПК як різновиду ринкового механізму економічної екології, то треба запобігти тому, щоб минулий рік для аграріїв не став останнім пільговим роком. Адже щонайменше третина сільськогосподарського виробництва — це зона, де не лише не слід оподатковувати, а й варто доплачувати селянам, які там мешкають. Якщо держава не може профінансувати аграрний сектор за рахунок інших прибуткових сфер, то принаймні не повинна брати того, що домогосподарства заробляють на потреби споживання. Це стосується Полісся, гірських регіонів Карпат, Чорнобильської зони. Тут передусім слід змінити спеціалізацію та систему землеробства. Доки не буде впроваджено коротко-

ротаційні сівозміни, що орієнтуються на систему кормовиробництва, доти не розвиватиметься м'ясне і м'ясомолочне тваринництво. Водночас як поліський, так і гірський край має перебувати на пільговому оподаткуванні. Ці податкові заходи необхідні доти, допоки господарства вказаних регіонів не стануть конкурентоспроможними і не почнуть ефективно функціонувати.

Управління процесами природокористування потребує тіснішого узгодження економічних і природоохоронних цілей, тим паче в ринкових умовах господарювання. Так, витрати на охорону довкілля — це великі кошти, які, підвищуючи собівартість, не завжди забезпечують одержання прямого прибутку. Фактично це додаткове фінансове навантаження на товаровиробників. Окрім того, існуючі засоби контролю якості навколишнього середовища не завжди чітко визначають участь у ньому того чи іншого підприємства. Загалом же непродумане втручання в екосистему призвело до зниження відновлюваних функцій біосфери, негативно вплинуло на клімат, водорегульовальну здатність лісів, а вони — найбільший резерват для рослин і тварин, бо підтримують видову, генетичну, інформаційну різноманітність живого світу. Ліси забезпечують життєве середовище і матеріальні потреби людей, зумовлюють рефлексію земної кулі щодо надлишкового сонячного випромінювання, регулюють глобальний і місцевий клімат.

Надзвичайно важливого значення світова спільнота надає охороні та раціональному використанню водно-болотних угідь, зокрема торфовищ. Ці екосистеми виконують істотні і різнобічні біосферні функції — такі, як фіксація і депонування вуглекислого газу, асиміляція й консервування сонячної енергії у вигляді органічної маси, продукування кисню, водоутримання та самоочищення водойм. Окрім того, болото — унікальне середовище для відтворення еколо-

гічно цінних технічних і лікарських рослин, різноманітних комах і тварин, водоплавних птахів. Усе це біорізноманіття потрібно дбайливо охороняти і вміло використовувати.

Екологічно безпечне природокористування передбачає такі напрями діяльності: екологізацію продуктивних сил; орієнтацію на біологічно чисте виробництво; збереження природоресурсного потенціалу; скорочення кількості екстенсивних ресурсних технологій, що руйнують природні екосистеми і спричинюють порушення їхніх асиміляційних можливостей; утилізацію відходів виробництва, обґрунтування і запровадження нормативів природокористування. Розробка економічного інструментарію реалізації природоохоронної концепції дасть змогу обмежити забруднення довкілля, послабити екологічну напруженість і поліпшити відтворювальну функцію природних ресурсів в агропромисловому виробництві. Основний принцип екологічного менеджменту на мікрорівні полягає у забезпеченні умов для отримання прибутку підприємствами АПК від раціонального використання природних ресурсів й охорони довкілля. Якщо цього буде досягнуто, то активно розвиватиметься екологічне підприємництво, а поліпшення здоров'я людей і підвищення добробуту населення стане економічно вигідним.

Агроекологія разом з екологічно орієнтованим підприємництвом охоплює питання, пов'язані з впровадженням ґрунтозахисних, екологічно чистих й економічно рентабельних технологій вирощування сільськогосподарських культур. А це передбачає раціональне використання сучасної техніки, засобів хімізації, високопродуктивних і стійких сортів сільськогосподарських культур, чітку організацію агротехнічних заходів тощо. Так, експлуатація у рослинництві енергонасиченої техніки і відповідних сільгоспмашин дає змогу значно підвищити

продуктивність праці. Однак внаслідок їх великої маси і багаторазових проходів ланом ґрунт надмірно ущільнюється, руйнується його структура. А деградація ґрунту спричинює зниження врожайності пшениці до 40, кукурудзи — до 33, картоплі — до 27 %⁴. Внаслідок цього понад третина добрив і майже п'ята частина пального витрачаються непродуктивно, зростає собівартість виробленої продукції.

Гармонізація взаємодії людини і природи, підвищення екологічної безпеки життєдіяльності суспільства вкрай необхідні для раціоналізації та оптимізації агропромислової діяльності за інтенсивного використання основних природних ресурсів — землі і води.

Система природокористування залежить від ступеня використання і господарського навантаження на природоресурсний потенціал: ґрунти, воду, біологічні ресурси, атмосферу. Навіть через 13 років після Міжнародної конференції ООН у Ріо-де-Жанейро, на жаль, не вдалося зупинити негативний вплив антропогенної діяльності на довкілля. Так, загальна площа орних земель, які втратили родючість через нераціональну діяльність людини, сьогодні становить 2 млрд гектарів. В Україні, на думку деяких фахівців, сільськогосподарське виробництво призводить до негативних наслідків господарювання на 80% території держави. Орні землі втрачають гумус, зазнають ерозії, деградують. А щоб зупинити ці руйнівні процеси, поліпшити екологічну ситуацію, оптимізувати співвідношення між агро- і природними екосистемами, потрібно, крім усього іншого, істотно зменшити розораність території. Це підтверджує і світова практика. Так, у Франції розорано лише 48%, у Німеччині — 28, у Великій Британії — 25, у США — 20% земель, а в Ук-

⁴ Родючість ґрунтів: моніторинг і управління / За ред. В.В. Медведєва. — К.: Урожай, 1992. — 245 с.

раїні — аж 82%. З огляду на багатючі наші чорноземи слід зменшити розораність землі на 25–30 %. З економічного погляду доцільніше запобігти негативному впливу на природні ресурси, адже роботи з відновлення їх стану потребують великих затрат коштів і праці.

Як відомо, основну роль в агровиробництві відіграють земельні ресурси (ґрунти), охорона і відтворення яких мають стати першочерговим завданням кожного підприємства АПК. Це означає, що головними оцінними критеріями ефективності господарювання в АПК повинні бути екологічні й економічні показники та вимоги. Вони включають активізацію економічних механізмів стимулювання землеохоронної діяльності, запровадження методів і способів раціонального та екологічно безпечного використання земельних ресурсів, адже ґрунти деградують через їх захімізованість, надмірну розораність, неправильну меліорацію, ерозію⁵.

Настав час розробити «Методику визначення плати за зниження родючості ґрунтів». Головним показником тут мають бути втрати гумусу, тим більше, що їх можна виміряти і трансформувати у вартісну форму. Отже, створення економічного механізму відновлення ґрунтів є реальністю, яку потрібно якнайшвидше впровадити у практику виробництва, бо зволікання із цієї справою спричинює величезні збитки.

Стрижнем екологізації агропідприємництва має стати розробка таких ринкових механізмів, які б не знецінювали здобутки економічної продуктивності і створювали бар'єри для негативного впливу на природне довкілля. Державні витрати на ці заходи вкрай обмежені, а тому слід активніше вико-

⁵ Т р е г о б ч у к В.М. Економічний механізм управління земельними ресурсами в ринкових умовах // Власний статус і проблеми раціонального використання земель. — К.: РВПС України НАН України, 2000. — Ч. 1. — С. 97–100.

ристовувати ринкові механізми. Екологізація агропідприємництва — перший крок у цьому напрямі. Підприємці — найдіяльніша і найпродуктивніша ринкова сила, а підприємство у ринкових умовах є четвертим (інтелектуальним) фактором виробництва — після землі, праці та капіталу. Головна мета підприємництва — реалізація власних можливостей, переваг приватної власності, запровадження інновацій, виправданий ризик для отримання прибутку. Кінцевим результатом підприємництва є нарощення капіталу та підвищення добробуту — як власного, так і суспільного.

Ґрунтуючись на матеріалах системного аналізу, потрібно розробляти стратегію, тактику і напрями еколого-економічної трансформації й оптимізації національного АПК, що має забезпечити його сталий розвиток. Це, зокрема, такі напрями:

- розвиток, розміщення, спеціалізація та концентрація агропромислового виробництва, які повинні базуватися на всебічному врахуванні еколого-економічних критеріїв і вимог ресурсо-екологічної безпеки;
- екологічно зрівноважене та економічно ефективне природокористування і виробництво в АПК, що не спричинює негативних соціально-екологічних наслідків;
- організація широкомасштабної, екологічно спрямованої модернізації агропромислового виробництва;
- застосування принципово нових механізмів регулювання виробничої і природоохоронної діяльності в АПК, зорієнтованих на виконання пріоритетних завдань сталого розвитку.

АПК і його найголовніша складова — сільське господарство — є найбільш залежними від природних чинників, насамперед від ґрунтово-кліматичних умов. У цій сфері спостерігаються найтісніші зв'язки між екологією та економікою. А оскільки сільськогосподарське виробництво ведеться в навко-

лишньому природному середовищі, то його компоненти чималою мірою впливають на результативність функціонування не лише аграрного сектору, а й лісів, водойм, атмосфери тощо. Останні, у свою чергу, визначають рівень еколого-економічного розвитку суспільства.

Тому пріоритетними напрямами вдосконалення агроекономічної трансформації АПК слід вважати науково обґрунтовану оптимізацію співвідношення між найважливішими складовими агроландшафтів (ріллею, багаторічними насадженнями, сінокосами, пасовищами), з урахуванням спеціалізації, концентрації та розміщення галузей, екологічної ємності і стійкості навколишнього природного середовища; між структурою посівних площ і ступенем антропогенного навантаження на довкілля, що відповідає нормам екологічної безпеки. Тобто доведеться виконувати двоєдине завдання: зменшувати антропогенне навантаження на природне середовище і підвищувати економічну ефективність господарювання АПК. З цією метою доцільно докорінно трансформувати структуру сільськогосподарських угідь, зменшивши частку ріллі і розширивши площі природних кормових угідь. Отже, пріоритетними залишаються мінімізація негативних наслідків екологонебезпечного господарювання на землі та досягнення стабільних економічних результатів у розвитку агросфери.

Водночас підприємництво в АПК має бути соціально відповідальним, власник підприємства повинен створювати нові робочі місця, сплачувати податки, підтримуючи державу на засадах відкритої конкуренції, не вдаючись до шахрайства, підкупу та обману.

Ще суворіші вимоги в цьому плані існують в економічно розвинених країнах. Там розуміють, що організація (підприємство) — це частина суспільного середовища, вона залежить від нього і впливає на нього, фор-

муючи його розвиток. А суспільне середовище — це держава, її природне довкілля, громада, споживачі, постачальники, засоби масової інформації, спілки, об'єднання, робітники і власники акцій. Підприємство має спрямовувати використання природних ресурсів по цих суспільних каналах надзвичайно виважено. Не випадково, що чим вищий рівень цивілізованості держави, її економіки, тим більшою є юридична та соціальна відповідальність підприємств перед нею. Для України — це ще тільки мета. І щоб її досягти, необхідно задіяти всі важелі еколого-економічного розвитку, згармонізувати вектори підвищення ефективності виробництва і збереження навколишнього природного середовища.

Ж. Поплавська, В. Поплавський

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ

Резюме

Розглядаються питання економізації природоохоронної діяльності та екологізації економіки як головні напрями сучасної еколого-економічної політики держави, акцентується на екологічній складовій розвитку агропромислового комплексу України.

Zh. Poplavska, V. Poplavsky

ECONOMIC ASPECTS OF ECOLOGIZATION

Summary

The issues of economization of environmental activity and ecologization of economy as the main trends of modern ecological and economic policy of the state are considered. The focus is made upon the ecological aspects of development of Ukrainian agroindustrial complex.